

Respect pentru oameni și cărți

FILOCALIA

SAU

CULEGERE DIN SCRERILE
SFINȚILOR PĂRINȚI, CARE ARATĂ
CUM SE POATE OMUL CURĂȚI,
LUMINA ȘI DESĂVÎRȘI

SFÎNTUL PETRU DAMASCHIN
SFÎNTUL SIMEON METAFRASTUL

V

SFÎNTUL PETRU DAMASCHIN
SFÎNTUL SIMEON METAFRASTUL

Traducere din grește, introduceri și note de HUMANITAS
pr. prof. dr. DUMITRU STĂNILOAE
Membru al Academiei Române

ISBN 978-606-30-0460-2
978-606-30-0460-2
F. Simeon, Dumitru Stanilescu

EDITURA HUMANITAS
Piața Grădinii Publice, 10, sector 1, București
021 311 00 20, fax 021 311 00 21
www.humanitas.ro

HUMANITAS
BUCURESTI

CUPRINS

Despre vederea a treia	66
Despre a patra vedere	74
Despre a cincea cunoștință	84
Despre a șasea cunoștință	84
Despre a șaptea cunoștință	91
Despre a opta cunoștință	92
Nu este contrazicere în dumnezeieștile Scripturii	93
Unirea rugăciunii cu toate cunoștințele	95
Despre smerita cugetare	96
Despre nepătimire	97
Arătare lămurită despre cele șapte fapte trupești	100
Despre dreapta socoteală	101
Despre citirea cea după Dumnezeu	104
Despre adevărata deosebire (dreapta socoteală)	107
Despre trebuința ca omul să nu deznădăduiască, chiar dacă ar greși mult	108
Calea cea mai scurtă spre dobândirea virtuților și depărtarea patimilor	110
Cum se cîștigă credința adevărată?	112
Liniștirea folosește mai mult celor pătimăși	116
Mare bine este pocăința adevărată	118
Despre binefacerile generale și particulare ale lui Dumnezeu	120
Toate le-a făcut Dumnezeu spre folosul nostru	121
Cuvîntul lui Dumnezeu nu este vorbă multă	123
Fără smerită cugetare nu e cu putință să ne mîntuim	124
Despre zidirea sufletului prin virtuți	129
Mare bine este dragostea și sfatul cu smerenie	131
Pomenirea deasă a unor cuvinte din dumnezeiasca Scriptură nu este vorbărie	135
Arătare despre cunoștința cu nume mincinos	137
Arătarea virtuților	148
Arătarea patimilor	149
Despre deosebirea între gînduri și momeli (atacuri)	151
Cartea a doua: Douăzeci și patru de cuvinte scurte (sinoptice) și pline de toată cunoștință duhovnicească	155
Cuvîntul 1: Despre înțelepciunea duhovnicească	155
Cuvîntul 2: Despre credință	157
Cuvîntul 3: Despre frică	160
Cuvîntul 4: Despre buna cinstire, despre înfrînare și neprihăniere	163

Cuvîntul 5: Despre răbdare	166
Cuvîntul 6: Despre nădejde	169
Cuvîntul 7: Despre neîmpătimire	171
Cuvîntul 8: Despre omorîrea patimilor	174
Cuvîntul 9: Despre patimile prea cinstite ale lui Hristos, despre pomenirea morții și a greșelilor și despre lacrimi	178
Cuvîntul 10: Despre smerenia lui Hristos	182
Cuvîntul 11: Despre darul de a deosebi făpturile sensibile după fire	185
Cuvîntul 12: Despre experiența contemplării celor sensibile și trebuieță ca nimeni să nu întrebe la vreme nepotrivită	189
Cuvîntul 13: Despre cunoștința celor intelibile	191
Cuvîntul 14: Despre nepătimirea adevărată în general	193
Cuvîntul 15: Despre dragoste	194
Cuvîntul 16: Despre cunoașterea lui Dumnezeu	196
Cuvîntul 17: Despre chibzuință	198
Cuvîntul 18: Despre neprihăniere	198
Cuvîntul 19: Despre bărbătie	199
Cuvîntul 20: Despre dreptate	200
Cuvîntul 21: Despre pacea desăvîrșită a gîndurilor	201
Cuvîntul 22: Despre nașterea bucuriei din pace	202
Cuvîntul 23: Nu este nici o contrazicere în Scripturi	205
Cuvîntul 24: Despre simțirea inimii	209

SFÎNTUL SIMEON METAFRASTUL

Introducere	223
Autorul scrierii și lucrările lui	223
Scrierea din volumul de față	226
Parafraza în 150 de capete a Sfîntului Simeon Metafrastul la cele 50 de cuvinte ale Sfîntului Macarie Egipteanul	239
Despre desăvîrșirea în Duh (cap. 1–17)	239
Despre rugăciune (cap. 18–32)	247
Despre răbdare și discernămînt (dreapta socoteală) (cap. 33–61)	254
Despre înălțarea minții (cap. 62–83)	267
Despre dragoste (cap. 84–115)	277
Despre libertatea minții (cap. 116–150)	292

Respect pentru oameni și cărti

DIN DUMNEZEIEȘTILE

ÎNVĂȚĂTURI DUHOVNICEȘTI ALE CUVIOSULUI PĂRINTELUI NOSTRU PETRU DAMASCHIN

CARTEA ÎNȚÎI

*Început cu Dumnezeu despre tema cărții cuviosului
și de Dumnezeu purtătorului Părintelui nostru Petru Damaschin*

Învrednicindu-mă, eu ticălosul, după har, de multe și mari daruri de la Dumnezeu și nefăcînd niciodată vreun bine, m-am temut ca nu cumva din lene și nepăsare să uit de aceste așa de mari daruri și binefaceri ale lui Dumnezeu și de greselile mele, și să nu-mi arăt recunoștința și mulțumirea față de Binefăcătorul. De aceea am scris această lucrare de aducere-amintire, spre mustrarea ticălosului meu suflet. Și toate scrierile, viețile și cuvintele Sfinților Părinți pe care le-am întîlnit le-am însemnat cu numele, ca să-mi fie spre amintirea cuvintelor lor fie măcar în parte, dat fiind că nu am nici o carte a mea, nici n-am avut, ci le-am primit de la iubitorii de Hristos, ca și toate cele de trebuință trupului, pentru dragosteia lui Dumnezeu.

Deci citindu-le pe acestea cu toată atenția, le-am dat iarăși celor ale căroră sînt. E vorba de cărțile vechi și noi, adică de istoria veche⁵⁹, de Psalmire, de cele patru ale Împăraților, de cele șase ale Înțelepcioniilor, de Proroci, de Paralipomene, de Faptele Apostolilor, de Sfintele Evanghelii și de tîlcuirile celor spuse, de toate cele ale Părinților și învățătorilor celor mari: Dionisie, Atanasie, Vasilie Teologul, Gură de Aur, Grigore al Nissei, Antonie, Macarie, Nil, Efrem, Isaac, Marcu, Damaschin, Scărarul, Maxim, Dorotei, Filimon, și de viețile și cuvintele tuturor sfintilor.

Învrednicindu-mă, eu nevrednicul, de cercetarea tuturor, cu toată libertatea și sîrguința, am căutat să aflu începutul mîntuirii omului și al

⁵⁹) Cărțile lui Moise.

pierzării lui; și de mîntuirește orice îndeletnicire sau ocupație ori nu; și ce caută toți; și cum au bineplăcut lui Dumnezeu cei vechi și cei noi, în bogăție și lipsă, în mijlocul multor păcătoși și în pustie, în căsătorie și în feciorie. Căci, simplu grăind, în tot locul și în toată îndeletnicirea aflăm viața și moartea, și pierzarea. Ba nu numai atât, ci și între monahi aflăm stări deosebite, anume supunerea trupului și sufletului Părintelui, liniștea ce curățește sufletul, sfâtuirea duhovnicească în schimbul ascultării, egumenie și arhierie. Si în toate aflăm pe unii mîntuindu-se, și pe alții pierzîndu-se.

Și nu numai de aceasta m-am mirat, ci și de îngerul de odinioară din cer, care, aflîndu-se în fire nematerială, întru înțelepciune și întru toată virtutea, a devenit deodată diavol, întuneric și neștiință, începutul și sfîrșitul a toată răutatea și viclenia. Apoi de Adam, care, fiind împodobit cu atîta cinste și cu gustarea bunătăților, cu prietenia lui Dumnezeu, cu înțelepciune și cu virtute, singur în rai împreună cu Eva, a ajuns deodată exilat, pătimăș și muritor, lucrînd cu osteneală întru sudoare și necaz mult; de Cain și Abel, frații cei din el, singuri în tot pămîntul cum i-a biruit pizma, viclenia care a născut uciderea, blestemul și tremurarea. Pe urmă de cei din ei pentru care din pricina multimii greșelilor lor a venit potopul. Si de cei pe care Dumnezeu, din iubirea de oameni, i-a mîntuit în corabie, dar dintre care unul a fost blestemat, anume Hanaan, fiul lui Ham, care a păcatuit; căci, ca să nu răstoarne binecuvîntarea lui Dumnezeu, dreptul Noe a blestemat pe fiul în locul tatălui. După aceștia, de cei de la turn, de sodomîți, de israeliți, de Solomon, de niniviteni, de Ghiezi, de Iuda și de toți cei aflați în cele bune, dar întorși spre răutate.

Și cum, bun fiind și mult milostiv, Prea Bunul Dumnezeu a îngăduit să vină multele și feluritele încercări și necazuri peste lume. Pe unele dintre acestea le-a voit din îngăduință sau ca pe niște osteneli ale pocăinței, cum sănătatea, setea, plănsul, lipsa celor de trebuință, înfrînarea de la cele dulci, veștejirile trupului întru nevoiță, vegherile, ostenelile, durerile, lacrimile multe și amare, suspinele, frica morții, a cercetării, a dării soțitelilor, a sălașluirii în iad cu dracii, ziua înfricoșată a judecății, rușinea viitoare în fața întregii zidiri, tremurarea, mustrarea amară pentru fapte, cuvinte și gînduri, amenințarea, urgia, chinurile veșnice și de multe feluri, plîngerea fără folos, lacrimile neîncetate, întunericul neluminat, frica, durerea, cădere, întristarea, strîmtorarea și sufocarea sufletului în veacul

de acum și în cel viitor, scufundările și primejdiiile din lume, bolile prea felurite, fulgerele, tunetele, grîndina, cutremurele, infometările, încările, morțile fără de vreme și, simplu vorbind, toate întîmplările dureroase ce ne vin fără de voie, din îngăduință. Pe altele nu le-a voit Dumnezeu, ci noi și dracii, cum sănătatea, patimile, păcatele de multe feluri, ale căror nume le trecem cu vederea, de la necumîntenie pînă la deznađejde și pînă la desăvîrșita pierzanie, asaltul dracilor, războiale, tirania patimilor, părăsirile, tulburările, schimbările vietii, mîniile, uneltirile, tot necazul pe care ni-l aducem cu voia nouă însine și unii altora, fără să vrea Dumnezeu.

Si iarăși, cum s-au mîntuit mulți în mijlocul atîtor rele, neputîndu-i împiedica nimic; și cum s-au pierdut mulți, fără să vrea Dumnezeu.

Toate acestea și altele mai multe învățîndu-le cu osteneală din dumnezeieștile Scripturi, m-am simțit zdrobit în suflet și, vîrsîndu-mă ca o apă, adeseori am ajuns să nu mai știu ce să fac; și cu toate acestea nu am ținut mult în simțire cele spuse. Căci dacă le-ăș fi ținut, nu aş fi putut să zăbovesc în viață aceasta plină de răutate și de neascultare față de Dumnezeu, în care s-au născut toate necazurile în veacul de acum și în cel viitor.

Dar totuși, dobîndind prin har dorul după cele căutate, am aflat de la Sfinții Părinți deosebirile lor. Așa că începutul a tot binele este cunoștința naturală dată de la Dumnezeu fie din Scripturi, prin oameni, fie prin îngeri, fie prin ceea ce se dă în dumnezeiescul botez spre păzirea a tot sufletul, care se numește conștiință și amintire a dumnezeieștilor porunci ale lui Hristos, prin care se păstrează harul Sfintului Duh în cel botezat, dacă va vrea să le păzească pe ele.

După cunoștință e alegerea omului, iar aceasta este începutul mîntuirii. Ea constă în aceea că omul părăsește voile și cugetările sale și împlinește cugetările și voile lui Dumnezeu. Si de va putea să le facă acestea, nu se va afla în toată zidirea lucru sau îndeletnicire, sau loc să-l poată împiedica să se facă aşa cum a voit Dumnezeu la început să fie, după chipul și asemănarea Lui și, prin străduință, Dumnezeu după har, nepătimitor, drept, bun și înțelept fie în bogăție, fie în săracie, fie în feciorie, fie în căsătorie, fie la conducere și întru libertate, fie întru supunere și robie, și, simplu vorbind, în orice vreme, loc și lucru. De aceea se găsesc mulți drepti și înainte de Lege, și în vremea Legii, și în vremea harului, pentru că au iubit mai mult cunoștința lui Dumnezeu și voia Lui decît cugetările și voile proprii. Si iarăși, în aceleași timpuri și îndeletniciri găsim pe mulți

care s-au pierdut pentru că au iubit mai mult cugetările și voile lor decât pe ale lui Dumnezeu. Dar despre acestea mai tîrziu.

Apoi locurile și ocupăriile se deosebesc între ele, și omul trebuie să cunoască deosebirile lor fie prin smerita cugetare dată de Dumnezeu, fie prin întrebarea celor ce au darurile deosebirii. Căci fără aceasta nu sunt bune cele ce se fac, chiar dacă necunoscind aceasta ni se pare că sunt bune.⁶⁰ Dar prin deosebire aflând despre puterea sa spre ce lucrare vrea să pășească începe a bineplăcea lui Dumnezeu. Dar, cum s-a spus, în toate trebuie să tagăduiască voile sale ca să ajungă la scopul lui Dumnezeu sau să îmbrățișeze îndeletnicirea pe care o vrea Dumnezeu. Iar de nu face aşa, nu poate să se mîntuiască prin nimic. Pentru că din neascultarea lui Adam crescind toți pătimâși prin obișnuirea cu patimile, nu voim binele cu bucurie, nici nu îmbrățișăm voia lui Dumnezeu, ci iubim mai vîrstos patimile și răutățile, iar cele bune nu le voim deloc, decât siliți de frica muncilor. Și numai cei ce primesc cuvîntul cu credință tare și cu hotărîre. Iar ceilalți nici aşa nu le voim; ci, neluînd în seamă necazurile vieții și muncile viitoare, slujim patimilor cu tot sufletul. Dar unii, nesimtind nici amări- ciunea acestora, săvîrșesc, siliți și fără voie, ostenelile virtuților.

Astfel ni s-au făcut din neștiință cele vrednice de ură vrednice de dorit. Căci, precum cei bolnavi au nevoie de tăieri și de arderi pentru sănătatea pe care au pierdut-o, aşa avem și noi nevoie de încercări și de ostenelile pocăinței, și de frica morții și a muncilor ca să ne redobîndim vechea sănătate a sufletului și să lepădăm boala pe care necumințenia ne-a pricinuit-o. Ba pe cât de multă osteneală, de voie și fără de voie, ne dăruiește Doctorul sufletelor, pe atît de mult trebuie să-l mulțumim iubirii Lui de oameni și să o primim pe aceasta cu bucurie. Căci a înmulțit cele dureroase ca să ne facă bine, cu voia noastră, prin pocăință, și fără voia noastră, prin încercări și chinuri. Pentru ca cei ce voiesc să se ostenească de bunăvoie

⁶⁰⁾ După Sfîntul Grigore de Nisa și Sfîntul Maxim Mărturisitorul, gustarea din pomul cunoștinței binelui și răului a adus omului o considerare a răului ca bine, o mascare a răului în bine. Fenomenul acesta se produce uneori cu voia omului, ispitită de placere. Dar el înseamnă adeseori și o nepuțință a noastră de a deosebi între bine și rău. Starea aceasta devenită permanentă și extremă e proprie demonilor. Astfel, discriminarea între bine și rău este semnul ieșirii din păcat, și ea e un dar al lui Dumnezeu. Dar ea e condiționată de hotărîrea noastră de a trăi după voia lui Dumnezeu. E condiționată de un act de voință, de o orientare nouă, totală.

să se izbăvească de muncile viitoare, dar poate că și de cele de față. Iar cei ce se vor vindeca măcar prin chinuri și prin felurite încercări să se împărtășească de harul Doctorului. Iar cei cărora le place boala și rămîn în ea își pricinuiesc după merit chinuri veșnice, asemănîndu-se dracilor, și vor gusta cu dreptate împreună cu aceia chinurile veșnice gătite dracilor, întrucît au fost nerecunoscători împreună cu aceia față de Binefăcătorul.

Pentru că nu toți primim binefacerile la fel. Ci unii, primind focul Domnului sau cuvîntul Lui prin lucrare, se fac la inimă mai moi ca ceară, iar alții, prin nelucrare, ne arătam mai întăriți ca lutul și cu totul împietriți.⁶¹ Și dacă nu-l primim la fel, nu silește pe cineva dintre noi. Ci, precum soarele trimite razele peste tot și luminează toată lumea, și cel ce vrea să-l vadă e săzut de el, iar cel ce nu vrea să-l vadă nu e silit de el, și nimeni nu e cauza lipsirii de lumină, dacă Dumnezeu însuși a făcut soarele și ochiul, decât omul care are stăpînirea (peste ochi), aşa și aci Dumnezeu trimite tuturor razele cunoștinței, iar după cunoștință a dat și credința ca ochi. Iar cel ce vrea să primească prin credință cunoștință sigură păzește prin fapte amintirea ei.⁶² Și acestuia îi dă Dumnezeu mare rîvnă, cunoștință și putere. Căci prin cunoștință naturală se naște rîvna în cel ce o alege pe ea, și din rîvnă, puterea de a lucra; și prin lucrare se păstrează amintirea; și din amintire se naște o mai mare lucrare; și din aceasta o mai mare cunoștință; și din aceasta, numită cumințenie, se naște înfrînarea patimilor și răbdarea întîmplărilor dureroase; iar din acestea, petrecerea cea după Dumnezeu și cunoștința darurilor lui Dumnezeu, și a greșelilor proprii; și din acestea, recunoștința prin care se naște frica de Dumnezeu, din care vine păzirea poruncilor, adică plînsul, blîndețea, smerita cugetare; din acestea se naște puterea de a deosebi; și din aceasta, străvederea sau puterea de a putea prevedea greșelile viitoare și de a le înlătura din vreme, prin curațenia mintii, datorită experienței și amintirii celor de mai înainte, și a celor prezente, și a celor săvîrșite din nebăgare de seamă; și din acestea, nădejdea; iar din acestea, neîmpătimirea și dragostea desăvîrșită.

⁶¹⁾ Cunoștința primită numai teoretic și nepusă în lucrare lasă sufletul învîrtoșat. Numai cunoștința pusă în lucrare preschimbă sufletul întreg și-l modeleză după voile lui Dumnezeu. ⁶²⁾ Amintirea poruncilor lui Dumnezeu se păstrează prin necontenita împlinire a lor. Petru Damaschin insistă asupra rolului faptelor atât ca factor de modelare a omului, cît și ca mijloc de amintire a îndatoririlor celor bune. Amintirea e reflexul în minte al urmei lăsate de activitate în ființa omului.